

**İLKOKULLARDA UYGULANAN SERBEST ETKİNLİKLER
DERSİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ**

**TEACHERS' PERCEPTIONS ON FREE ACTIVITIES COURSE IN
PRIMARY SCHOOLS**

Ebru BOZPOLAT*

Özet:

Bu araştırmanın amacı, Sivas ili merkez ilkokullarında görev yapan 1, 2 ve 3. sınıf öğretmenlerinin serbest etkinlikler dersine ilişkin görüşlerini ortaya koymaktır. Araştırmanın çalışma grubu, Sivas ili merkez ilkokullarında 1, 2 ve 3. sınıfta görev yapan 30 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Nitel araştırma modelinin kullanıldığı araştırmada, veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde, içerik analizi yönteminden yararlanılmıştır. Öğretmenler serbest etkinlikler dersinin gerekli olduğunu ancak uygulamada çeşitli sorunların bulunduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin serbest etkinlikler dersinin yürütülmesinde karşılaştıkları sorunlar arasında, özellikle fiziksel mekân yetersizliği ve materyal eksikliğinin ön plana çıktığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Serbest Etkinlikler Dersi, İlkokul, Sınıf Öğretmeni.

Abstract:

The aim of the study is to determine opinions of primary school teachers about free activities course implemented in the 1st, 2nd and 3rd grades in Sivas city, Turkey. The study group consists of 30 teachers who teach 1st, 2nd and 3rd grades in primary schools. This is a qualitative study in nature and the data were collected by using a semi-structured interview form. Content analysis method was used to analyze the data. Study results revealed that the teachers found Free Activities Course necessary but they also stated that they had some problems in practice. They pointed out that lack of physical environment and insufficiency of materials was among the main problems to conduct free Activities Course effectively.

Key words: Free Activities Course, Primary School, Primary School Teachers.

---

* Yrd. Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü - Sivas
ebozpolat@gmail.com

GİRİŞ

Okullarda 2005-2006 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulamaya konulan programlar yapılandırmacı anlayış temelinde ve öğrenci merkezli bir eğitime dayanmaktadır. Gelişen ve değişen teknoloji eğitim alanında beklentileri artırmış ve bu durum geleneksel eğitim-öğretim anlayışına karşı okullarda dersler kadar ders dışı etkinliklere de önem verilmesi gerektiği konusunu gündeme getirmiştir (Öztürk, 2009). Eğitimin felsefe ve metodolojisine bakıldığında, serbest zaman etkinliklerinin eğitimin içerisine katılması (Torkildsen, 2005) önemli görülmektedir.

Okullarda ders dışı etkinlikleri de kapsayacak bir program hazırlanarak, bireylerin gelişmesini ve öğrenmesini sağlayacak bir ortamın öğretmenlere ya da eğitimcilere sunulması gereklilik haline gelmiştir. Öncelikle Milli Eğitim Bakanlığı 2004 yılından itibaren sürdürmekte olduğu öğretim programlarının geliştirilmesi çalışmalarında, dersleri “zorunlu” ve “seçmeli” olmak üzere iki grupta ele almıştır. Ancak Talim ve Terbiye Kurulu’nun 20.07.2010 tarihli ve 75 sayılı kararı çerçevesinde; ilköğretim kurumlarındaki öğrencilerin zorunlu ders saatinin azaltılarak ders yükünü hafifletmek, öğrencilere okulu daha çok sevdirmek, istek ve yetenekleri doğrultusunda etkinlikler yapmalarına ve ders seçmelerine imkân vermek amacıyla İlköğretim Kurumları Haftalık Ders Çizelgesi’nde 2010-2011 öğretim yılından itibaren yeni bir düzenleme yapılmasına karar verilmiştir. Yapılan düzenlemede gelişmiş ülkelerdeki uygulamalar, akademik çevreler ve alandan gelen bildirimlerin dikkate alındığı belirtilmiştir. Bu çerçevede ilköğretimin ilk beş yılında seçmeli dersler “serbest etkinlikler” olarak programda yerini almıştır. Serbest etkinlikler, ülkemizde okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanmakta olan “Serbest Zaman Eğitimi” çalışmalarının bir devamı olarak görülmüştür. Programda; ilköğretim okullarının 1, 2 ve 3.sınıflarında haftalık zorunlu ders saati toplamı 25 ders saati, 4 ve 5. sınıflarında ise 26 ders saati olarak belirlenmiş, buna ek olarak 1, 2 ve 3. sınıflarda 5 ders saati, 4 ve 5. sınıflarda da 4 ders saati serbest etkinlik uygulamaları yapılması kararı alınmıştır (MEB, 2010). Talim ve Terbiye Kurulu’nun 25.06.2012 tarihli ve 69 sayılı kararı ile 2012-2013 eğitim-öğretim yılında ilköğretim programlarında yeni bir düzenleme yapılmış ve ilkokullarda seçmeli derslere 1. sınıfta 4 ders saati, 2. ve 3. sınıflarda ise 2’şer ders saati ayrılmıştır (MEB, 2012).

Talim ve Terbiye Kurulu tarafından serbest etkinliklerin amacı; *“öğretici ve eğlendirici uygulamalar yoluyla öğrencilerin okulu daha çok sevmelerini, bir aile ortamı gibi benimsemelerini, okulda kendilerini rahat ifade edebilmelerini, güvende hissetmelerini, daha mutlu olmalarını sağlamak, diğer öğrencilerle etkileşimlerini artırarak sosyalleşmelerine yardımcı olmak; zihinsel, fiziksel, sosyal ve kültürel*

gelişimlerine katkı sağlamak” olarak ifade edilmiştir (MEB, 2010). Bu amacı gerçekleştirme noktasında, öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Öğretmenler serbest etkinlik dersinde, öğrencilerinin yeteneklerini ortaya çıkarabilecek ortamları düzenlemeli ve öğrencilerin kendilerini tanımalarına imkân sağlamalıdır. Serbest etkinlik dersinde planladığı etkinliklerle; öğrencilerin eğlenerek öğrenmelerinin, yaratıcı zekâlarını ve hayal güçlerini geliştirmelerinin yanı sıra yardımlaşma, dayanışma, iş birliği, dürüstlük, empati kurma, öz güven, liderlik vb. özelliklerini geliştirmelerini de sağlamalıdır. Ayrıca program kapsamında öğrencilerin sosyal çevrelerini, yaşadıkları ortamı, millî, manevî ve evrensel değerlerini tanıyan, yaşadıkları sorunlara çözümler üretebilen, toplumla uyumlu yaşayabilen ve topluma katkısı olan bireyler olarak yetişmeleri önemli görülmektedir (MEB, 2010). Bu anlamda gelişen bireylerin ise öğrendiklerini yaşama aktarabilmesi gerekmektedir. Serbest etkinlikler, çocuğun bilişsel düzeyde kazandığı davranışların uygulanmasını kolaylaştıran ve onları yaşama hazırlayan etkinlikler olarak tanımlanmaktadır (Köse, 2004). Yılmaz Gündüz (2014) “İlkokul Serbest Etkinlikler Uygulamasına İlişkin Bir Durum Çalışması” isimli tezinde İngiltere, Japonya, Romanya ve Finlandiya’nın eğitim sistemlerinde de Türkiye’de yürütülen serbest etkinliklere benzer uygulamalar olduğunu ifade etmiştir. Torkildsen (2005) öğrencilerin serbest zaman etkinliklerinde öğrendiklerini sosyal hayata aktarabilmeyi sağladığı ölçüde kendisine faydalı olacağını belirtmektedir. Sellick (2002) ve Roberts (2006) serbest zaman etkinliklerinin bireylerin kendilerini geliştirmelerinin yanı sıra yaşadıkları üzerine düşüncelerini ve özgüvenlerinin artmasını sağladığını ifade ederken, Bjarnadottir (2004) bireylerin kendilerini yansıtmada ve çatışmalara karşı yaratıcı çözümler bulabilmesinde etkili olduğunu belirtmiştir. Ruskin (1987) ile Mota ve Esculcas (2002) serbest zaman eğitiminin bireyleri yaşama hazırladığını ve bilişsel, fiziksel ve sosyal gelişimlerine katkı sağladığını, Martin ve Mason (1987) ise bireyleri sosyalleştirdiğini, zamanı etkili kullanma ve kendine fayda sağlayan becerilerin farkında olma gibi özellikleri kazandığını tespit etmiştir. Benzer şekilde Türkiye’de birçok araştırmada da serbest etkinlikler dersinin öğrencilerin bilişsel, fiziksel, duyuşsal, sosyal vb. gelişimlerini sağladığına ilişkin sonuçlara ulaşılmıştır (Ay, Acat ve Yüksel, 2016; Aydın, Bakırcı ve Ürey, 2012; Bektaş ve Dinçer, 2011; Bozak, Apaydın ve Demirtaş, 2012; Dündar ve Karaca, 2011; Gömleksiz ve Özdaş, 2013; Gültekin, Atalay ve Ay, 2014; Gün, 2013; Kuzu ve Arslan, 2013; Sevim Yılmaz, 2015; Taşdemir ve Sargın, 2015; Yılmaz Gündüz, 2014).

Talim ve Terbiye Kurulu’nun 20.07.2010 tarihli ve 75 sayılı kararında serbest etkinlikler dersinin amacının yanı sıra iki önemli ifade dikkat çekmektedir. Birincisi “*Serbest Etkinlik saatinde deneme sınavları, sınavlara hazırlık ve telafi eğitimi kesinlikle yapılmayacaktır.*” ifadesi,

ikincisi ise “*Serbest Etkinlik faaliyetleri için yararlanılacak fiziki mekânlar okul yönetimi tarafından etkinliğin uygulanmasına imkân verecek şekilde düzenlenmelidir. Etkinlik uygulamaları ailelere mali külfet getirmeden, okulun ve çevrenin imkânları kullanılarak gerçekleştirilmelidir.*” ifadesidir (MEB, 2010). Programda serbest etkinlikler dersinin amacının belirtilmesinin yanı sıra özellikle bu boyutlarda uyarı yapılmış olması programda karşılaşılan sorunları da gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda; programda yer alan serbest etkinlikler dersinin gerekli olup olmadığı, amacına ulaşıp ulaşılmadığı, kazandırılması hedeflenen özellikler için yararlandıkları etkinliklerin, fiziki koşulların ve materyal imkânlarının neler olduğu, bu süreçte karşılaşılan sorunlar ve bu sorunlara ilişkin önerilerinin neler olduğu ancak uygulamanın içinde yer alan öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda detaylı bir şekilde ortaya konulabilir. Bu doğrultuda; ilkokul 1, 2 ve 3. sınıf öğretmenlerinin serbest etkinlikler dersine ilişkin görüşlerinin alınmasının alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın amacı, Sivas ili merkez ilkokullarında görev yapan 1, 2 ve 3. sınıf öğretmenlerinin serbest etkinlikler dersine ilişkin görüşlerini ortaya koymaktır.

Bu amaç doğrultusunda, aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Serbest etkinlikler dersinin gerekliliğine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

2. Serbest etkinlikler dersinin amacına ulaşp ulaşmadığına ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

3. Serbest etkinlikler dersinde tercih edilen etkinlikler nelerdir?

4. Serbest etkinlikler dersi için gereken fiziksel mekâna ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

5. Serbest etkinlikler dersi için gereken materyallere ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

6. Serbest etkinlikler dersinde karşılaşılan sorunlara ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

7. Serbest etkinlikler dersinin etkili ve verimli yürütülmesine yönelik öğretmenlerin önerileri nelerdir?

1. YÖNTEM

1.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Nitel araştırma, sosyal yaşamı ve insanla ilgili problemleri kendine özgü metotlarla sorgulayarak, anlamlandırma sürecidir (Creswell, 2014). Bu süreçte, algılar ve olaylar doğal ortamda, gerçekçi ve bütüncül biçimde gözlem, görüşme gibi nitel veri toplama teknikleriyle derinlemesine ortaya konmaya çalışılır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Nitel araştırma yönteminin tercih edildiği bu

çalışmada, bir durumun derinlemesine araştırılmasına imkân sağlayan durum çalışması deseni kullanılmıştır.

1.2. Çalışma Grubu

Araştırmamanın çalışma grubunu, Sivas ili merkez ilkokullarında 1, 2 ve 3. sınıfta görev yapan 30 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. İlkokul 1. sınıflarda 4 saat, 2 ve 3. sınıflarda 2 saat olan serbest etkinlikler dersine ilişkin görüşleri belirlemek amacıyla her sınıf düzeyinden öğretmenin seçilmesine dikkat edilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlere ilişkin bilgilere Tablo 1’de yer verilmiştir.

Tablo 1: Öğretmenlerin Kişisel Bilgilerine İlişkin Dağılım

Öğretmen		f	%
Cinsiyet	Kadın	14	56,7
	Erkek	16	53,3
Sınıf	1. Sınıf	10	33,3
	2. Sınıf	10	33,3
	3. Sınıf	10	33,3
Mezun Olunan Fakülte	Eğitim Fakültesi	20	66,7
	Eğitim Enstitüsü	5	16,7
	Diğer	5	16,7
Kıdem	1-10 yıl arası	6	20,0
	11-20 yıl arası	12	40,0
	21-30 yıl arası	6	20,0
	31-40 yıl arası	6	20,0
Toplam		30	100,0

Tablo 1 incelendiğinde; katılımcıların 14’ünün kadın, 16’sının erkek; 20’sinin Eğitim Fakültesi mezunu, 5’inin Eğitim Enstitüsü mezunu ve 5’inin diğer fakülte mezunu olduğu; 12’sinin 11-20 yıl arası kıdeme, 6’sının 1-10 yıl arası, 6’sının 21-30 yıl arası ve 6’sının 31-40 yıl arası kıdeme sahip olduğu görülmektedir. Sınıf değişkenine bakıldığında ise öğretmenler her sınıf düzeyinden eşit sayıda katılım gösterdiği görülmektedir. Öğretmen seçiminde gönüllülük ilkesi esas alınmıştır.

1.3. Veri Toplama Aracı

Görüşme tekniğinin kullanıldığı çalışmada, veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formundaki sorular oluşturulurken öncelikle serbest etkinlikler dersinin, kapsamı ve önemine ilişkin alan yazın incelenmiş ve sekiz sorudan oluşan taslak görüşme oluşturulmuştur. Hazırlanan görüşme formu; alanında uzman Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü’nde üç öğretim üyesi olmak üzere uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşleri doğrultusunda; sorulardan biri çıkarılmış ve diğer sorularda da ifade edilmiş açısından gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Oluşturulan form, üç öğretmene

anlaşılmayan noktaların saptanması adına ön uygulama yapılmış ve forma son şekli verilmiştir. Böylece hazırlanan formda; serbest etkinlikler dersinin gerekliliğine, amacına ulaşip ulaşmadığına, serbest etkinlikler dersinde tercih edilen etkinliklerin neler olduğuna, serbest etkinlikler dersi için gereken fiziksel mekâna ve materyallere, serbest etkinlikler dersinde karşılaşılan sorunlara ve bu sorunlara yönelik önerilere ilişkin yedi soru yer almıştır. Veri toplama aşmasında, katılımcıların gönüllü olmalarına dikkat edilmiş, kendilerini rahat hissedip sorulara samimi ve doğru cevap verebilmeleri için isimlerinin gizli tutulacağı belirtilmiş, elde edilen veriler ayrıntılı olarak rapor edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

1.4. Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin analizinde, bilgisayar destekli nitel veri analizi kullanılmıştır. NVIVO-10 programı kullanılarak gerçekleştirilen çözümlemeyle hem verilerin analizi hem de ortaya çıkan durumun modellenmesi ortaya konmuştur. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde, temel amacı, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmak olan içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi yapılırken; verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması aşamaları izlenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak amacıyla, elde edilen temalar alanında uzman iki öğretim üyesine sunulmuş ve uzman görüşleri doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Nitel verilerin analizinde; uzman görüşü alma, verilerin üzerinde tekrar düşünülmesini, aralardaki boşlukların kapanmasını, daha derin ve güçlü fikirlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır (Creswell, 2014; Lichtman, 2006).

Yıldırım ve Şimşek (2006) nitel araştırmaların geçerliğinin sağlanmasında; araştırmacı tarafından elde ettiği verilerin ayrıntılı olarak rapor edilmesi ve sonuçlara nasıl ulaşıldığının detaylı bir şekilde açıklanmasının önemi üzerinde durmaktadır. Bu nedenle; araştırmada, özellikle bulgular kısmında temalara nasıl ulaşıldığı ve temaların gerekçeleri ayrıntılı bir şekilde rapor edilmiştir. Elde edilen verilerinin hangi öğretime ait olduğu (kodlandığı numara, cinsiyeti, okuttuğu sınıf, mezun olduğu fakülte ve kıdemi aracılığıyla) belirtilerek veriler çözümlenmiştir.

Yapılan çözümlemelerde oluşan temalara kaynaklık eden doğrudan alıntılar; hiç bir değişiklik yapılmadan, ifade ediliş biçimleriyle bulgular bölümünde tırnak içerisinde italik yazı stiliyle sunulmuştur. Ayrıca kimlik gizliliği dikkate alınarak alıntıların alındığı yeri belirten açıklayıcı kısaltmalar kullanılmıştır. Örneğin; elde edilen doğrudan alıntılarının başına, “Ö1-K-2S-EF” biçiminde açıklayıcı bir ifade yazılmıştır. Bu ifade içerisinde yer alan kısaltmaların açılımı “Ö1” = Öğretmen-1 (Kaynak kişi ve sırası), “K” = Kadın (Cinsiyeti - Kadın, Erkek), “2S” = 2. sınıf (Okutulan

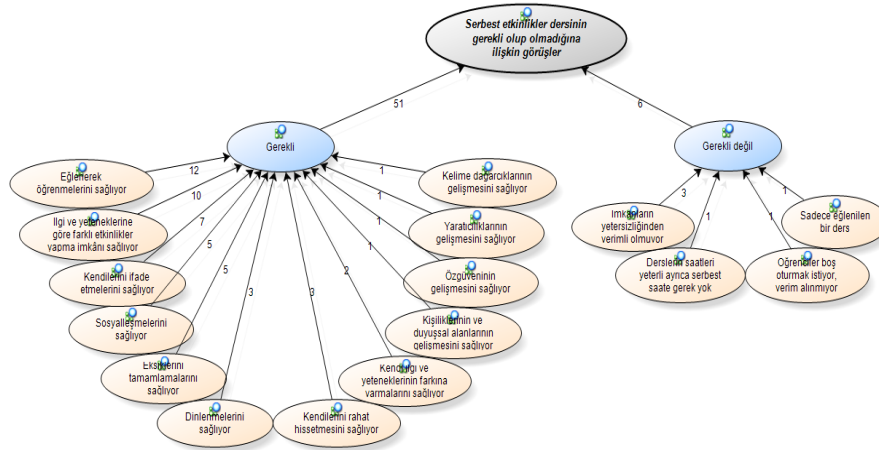
sınıf - 1, 2, 3. sınıf), “EF” = Eğitim Fakültesi (Mezun olunan fakülte - Eğitim Fakültesi, Eğitim Enstitüsü, Diğer) şeklindedir.

2. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, öğretmenlerin serbest etkinlikler dersinin gerekliliğine, amacına ulaşip ulaşmadığına, serbest etkinlikler dersinde tercih edilen etkinliklerin neler olduğuna, serbest etkinlikler dersi için gereken fiziksel mekâna ve materyallere, serbest etkinlikler dersinde karşılaşılan sorunlara ve bu sorunlara yönelik önerilere ilişkin görüşlerinden elde edilen bulgulara ve öğretmen görüşlerinden doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

2.1. Serbest Etkinlikler Dersinin Gerekli Olup Olmadığına İlişkin Bulgular

Öğretmenlere serbest etkinlikler dersinin gerekli olup olmadığına ilişkin görüşleri sorulmuş ve öğretmenlerin cevaplarından elde edilen bulgulara Şekil 1’de yer verilmiştir.

Şekil 1: Serbest Etkinlikler Dersinin Gerekli Olup Olmadığına İlişkin Görüşler

Şekil 1 incelendiğinde; öğretmenlerin çoğunluğunun serbest etkinlikler dersinin gerekli olduğunu belirttiği görülmektedir. Serbest etkinlikler dersinin gerekli olduğunu belirten öğretmenler en fazla frekansa sahip olan “Eğlenerek öğrenmelerini sağlıyor” (f: 12), “İlgi ve yeteneklerine göre farklı etkinlikler yapma imkânı sağlıyor” (f: 10) ve “Kendilerini ifade etmelerini sağlıyor” (f: 7) nedenlerinden dolayı serbest etkinlikler dersinin gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Serbest etkinlikler dersinin gerekli olmadığını belirten öğretmenler ise en fazla frekansa sahip olan “İmkânların yetersizliğinden verimli olmuyor” (f: 3) nedeninden dolayı serbest etkinlikler dersinin gerekli olmadığını görüşündedir. Serbest etkinlikler dersinin gerekli

olup olmadığına ilişkin öğretmen görüşlerinden örneklere aşağıda yer verilmiştir.

Serbest etkinlik dersi gereklidir, çünkü...

Ö9-K-2S-EF “... çocukların temel dersler dışında eğlenceli ve faydalı faaliyetlerde uğraşması önemlidir, çocuklar farklı faaliyetlerle uğraşarak çeşitli yönlerden gelişme imkânı buluyorlar.”

Ö13-K-2S-EF “... öğrencilerin farklı etkinliklerde kendilerini ifade etmelerini sağlıyor.”

Ö22-E-3S-EE “...öğrenciler kendini daha rahat ifade ediyorlar.”

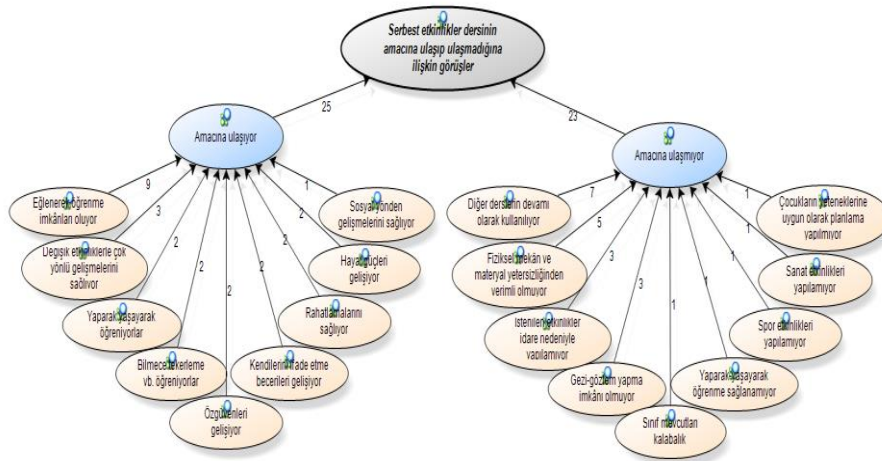
Serbest etkinlikler dersi gerekli değildir, çünkü...

Ö12-E-1S-EF “...okulun imkânları, velinin imkânları yetersiz, amaca uygun dersler olmuyor.”

Görüldüğü gibi, öğretmenlerin çoğunluğu serbest etkinlikler dersinin özellikle öğrencilerin eğlenerek öğrenmelerine, ilgi ve yeteneklerine göre farklı etkinlikler yapmalarına, kendilerini ifade edebilmelerine, sosyalleşmelerine imkân sağladığı için gerekli olduğunu düşünmektedir.

2.2. Serbest Etkinlikler Dersinin Amacına Ulaşım Ulaşmadığına İlişkin Bulgular

Öğretmenlere serbest etkinlikler dersinin amacına ulaşım ulaşmadığı sorulmuş ve cevaplardan elde edilen bulgulara Şekil 2’de yer verilmiştir.

Şekil 2: Serbest Etkinlikler Dersinin Amacına Ulaşım Ulaşmadığına İlişkin Görüşler

Şekil 2’de görüldüğü gibi; bazı öğretmenler serbest etkinlikler dersinin amacına ulaştığını belirtirken, bazıları serbest etkinlikler dersinin amacına ulaşmadığını belirtmiştir. Serbest etkinlikler dersinin amacına ulaştığını belirten öğretmenler en fazla frekansa sahip olan “Eğlenerek öğrenme imkânları oluyor.” (f: 9) ve “Değişik etkinliklerle çok yönlü gelişmelerini sağlıyor.” (f: 3) nedenlerinden dolayı serbest etkinlikler dersinin amacına ulaştığını ifade etmiştir. Serbest etkinlikler dersinin amacına ulaşmadığı görüşünde olan öğretmenler ise en fazla frekansa sahip olan “Diğer derslerin devamı olarak kullanılıyor” (f: 7) ve “Fiziksel mekân ve materyal yetersizliğinden verimli olmuyor.” (f: 5) nedenlerinden dolayı serbest etkinlikler dersinin amacına ulaşmadığını belirtmiştir. Bu konuya ilişkin öğretmen görüşlerinden örnekler aşağıda yer almaktadır.

Serbest etkinlikler dersi amacına ulaşıyor, çünkü...

Ö10-K-1S-EF “... bu derste öğrenciler eğlenerek öğrendikleri için amacına ulaştığını düşünüyorum.”

Ö25-E-3S-EE “... değişik etkinlikler, çalışmalar yapılarak (kitap okuma, resim yapma, oyunu oynama vb.) çok yönlü gelişmeleri sağlıyor.”

Ö19-E-2S-EE “...öğrencilerin eğlenerek öğrenmelerine, hayal güçlerini geliştirmelerine, özgüven sağlamalarına yardımcı oluyor.”

Serbest etkinlikler dersi amacına ulaşmıyor, çünkü...

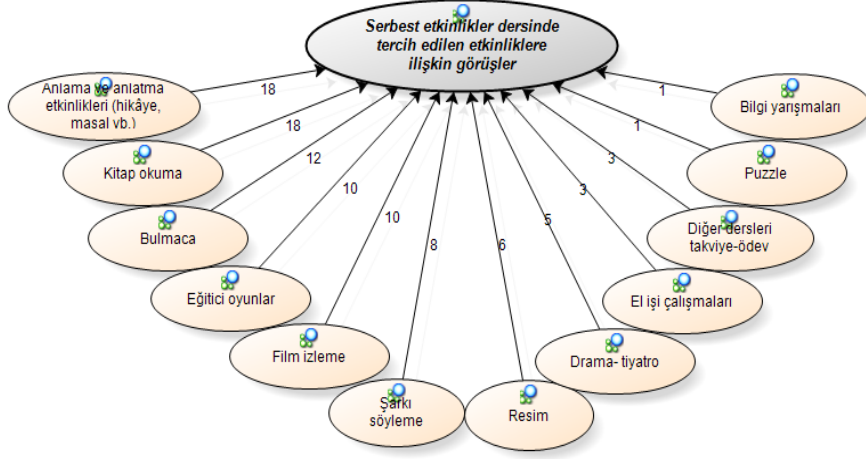
Ö26-E-2S-EF “... öğretmenler bu derste de geri kaldığı konuları işliyor, dersler plana göre işlenirse çok etkili olur.”

Ö17-E-1S-D “... gerekli altyapı ve çevre koşullarının olmayışı, okulun fiziki imkanların yetersizliği, materyallerin eksikliği gibi nedenlerin yanı sıra sınıf mevcutlarının kalabalık olmasından dolayı amacına ulaşmıyor.”

Elde edilen görüşler doğrultusunda; öğretmenlerin bazılarının özellikle eğlenerek öğrenme imkânı sağladığı için serbest etkinlikler dersinin amacına ulaştığını düşündüğü, bazı öğretmenlerin ise diğer derslerin devamı olarak kullanılması, fiziksel mekân ve materyal yetersizliği sebepleriyle amacına ulaşmadığını düşündüğü görülmektedir.

2.3. Serbest Etkinlikler Dersinde Tercih Edilen Etkinliklere İlişkin Bulgular

Öğretmenlere serbest etkinlikler dersinde tercih ettikleri etkinliklerin neler olduğu sorulmuş ve öğretmenlerin cevaplarından elde edilen bulgulara Şekil 3’te yer verilmiştir.

Şekil 3: Serbest Etkinlikler Dersinde Tercih Edilen Etkinliklere İlişkin Görüşler

Şekil 3 incelendiğinde; öğretmenlerin serbest etkinlikler dersinde tercih ettikleri etkinliklerin en fazla yükleme yapılandırılan en az yükleme yapılandırılan doğru “Anlama ve anlatma etkinlikleri (hikâye, masal vb.)” (f: 18), “Kitap okuma” (f: 18), “Bulmaca” (f: 12), “Eğitici oyunlar” (f: 10), “Film izleme” (f: 10), “Şarkı söyleme” (f: 8), “Resim” (f: 6), “Drama- tiyatro” (f: 5), “El işi çalışmaları” (f: 3), “Diğer dersleri takviye-ödev” (f: 3), “Puzzle” (f: 1) ve “Bilgi yarışmaları” (f: 1) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Elde edilen bulguya kaynaklık eden öğretmen görüşlerinden örneklere aşağıda yer verilmiştir.

Ö1-K-2S-D “Genellikle masal, hikâye vb. anlama ve anlatma etkinlikleri, bulmaca, resim, müzik, oyun gibi etkinlikleri tercih ediyorum. Kukla oynatıyoruz, Hacivat Karagöz canlandırıyoruz, kitap okuyoruz.”

Ö13-K-2S-EF “Sınıf ortamında uygulama kolaylığı açısından, ayrıca öğrencilerin ilgilerini çekmesi açısından daha çok kitap okuma, drama, masal veya hikâye canlandırma, bulmaca, çizgi film izleme, puzzle gibi etkinliklere yer veriyorum.”

Ö11-E-2S-EF “Resim yapma, şiir okuma, şarkı söyleme, serbest okuma gibi çocukların ilgi ve isteklerine göre etkinlikler yapıyorum.”

Görüldüğü gibi, öğretmenlerin çoğunluğu özellikle anlama ve anlatma etkinlikleri ve kitap okuma etkinliklerine ağırlık vermektedir. Bu durum ilkokulun ilk yıllarında okuma-yazma becerilerini geliştirmeye ağırlık verilmesinden kaynaklanıyor olabilir.

Fiziksel mekâna ilişkin beklentilere ait öğretmen görüşlerinden örnekler

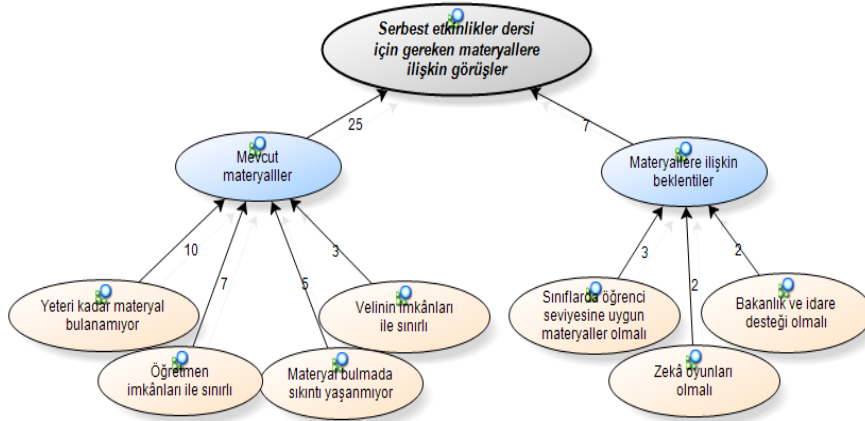
Ö14-E-3S-EF “farklı fiziksel mekânlar olsa hazırlanan planlar daha uygulanabilir ve faydalı olur.”

Ö6-K-1S-EF “Sınıfımızın biraz daha geniş boyutlarda olması etkinliklerin daha verimli geçmesi açısından olumlu olabilir.”

Elde edilen görüşler doğrultusunda; öğretmenlerin imkânsızlıktan çoğunlukla sınıf ortamında etkinlikler yaptığı, ancak farklı fiziksel mekânlar, geniş sınıf ortamlarında ders işleme arzusu içerisinde olduğu görülmektedir.

2.5. Serbest Etkinlikler Dersi İçin Gereken Materyale İlişkin Bulgular

Öğretmenlere serbest etkinlikler dersi için gereken materyallere ilişkin görüşleri sorulmuş ve öğretmenlerin cevaplarından elde edilen bulgulara Şekil 5'te yer verilmiştir.

Şekil 5: Serbest Etkinlikler Dersi İçin Gereken Materyallere İlişkin Görüşler

Şekil 5'te öğretmenlerin serbest etkinlikler dersi için gereken materyallere ilişkin görüşleri *mevcut materyaller* ve *materyallere ilişkin beklentiler* olmak üzere iki temaya ayrılmış ve bu temalara ilişkin alt temalar oluşmuştur. Serbest etkinlikler dersi için mevcut materyallere ilişkin öğretmen görüşleri en fazla yükleme yapılandan en az yükleme yapılandan doğru “Yeteri kadar materyal bulunamıyor.” (f: 10), “Öğretmen imkânları ile sınırlı.” (f: 10), “Materyal bulmada sıkıntı yaşanmıyor.” (f: 5), “Velinin imkânları ile sınırlı” (f: 3) şeklinde sıralanırken; serbest etkinlikler dersi için materyale ilişkin beklentileri “Sınıflarda öğrenci seviyesine uygun materyaller olmalı.” (f: 3), “Zekâ oyunları olmalı” (f: 2) ve “Bakanlık ve idare desteği olmalı.” (f: 2), şeklinde sıralanmıştır. Serbest etkinlikler

dersinin materyal boyutuna ilişkin öğretmen görüşlerinden örneklere aşağıda yer verilmiştir.

Mevcut materyallere ilişkin öğretmen görüşlerinden örnekler

Ö7-E-1S-EF “Yeteri kadar materyal bulamıyoruz, ama bulduklarımızla en iyisini yapmaya çalışıyoruz.”

Ö24-E-1S-FEF “öğretmenler kendi çabalarıyla materyaller oluşturmaktadır, velilerin alım gücü ile sınırlı”

Ö8-K-3S-EF “Serbest etkinlikler dersinde kullanılan materyallerin bir kısmını okulda temin edebileceğimiz gibi öğrencinin de çevresinden rahatlıkla kullanabileceği materyaller kullanıyoruz.”

Materyallere ilişkin beklentilere ait öğretmen görüşlerinden örnekler

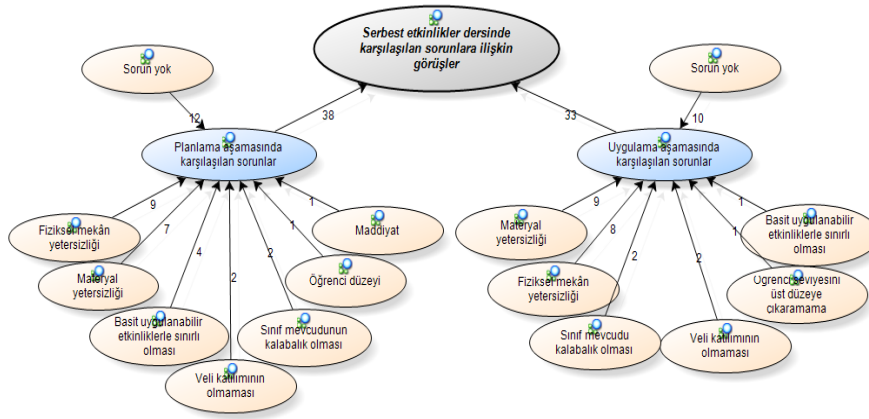
Ö3-K-3S-EF “Serbest etkinliklerde öğrencilerin seviyelerine uygun materyaller olmalıdır.”

Ö9-K-2S-EF “Zekâ oyunları ve zekâyı geliştirme yönelik materyaller okullarda bulunmalıdır.”

Görüldüğü gibi, öğretmenlerin çoğunluğu serbest etkinlikler dersi için yeterli materyali bulamadıklarını belirtmiş ve sınıflarda öğrenci seviyesine uygun materyallerin olması gerektiğini ifade etmişlerdir.

2.6. Serbest Etkinlikler Dersinde Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Bulgular

Öğretmenlere serbest etkinlikler dersinde karşılaşılan sorunların neler olduğu sorulmuştur. Öğretmenlerin cevaplarından elde edilen bulgular Şekil 6’da yer almaktadır.

Şekil 6: Serbest Etkinlikler Dersinde Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşler

Şekil 6'da görüldüğü gibi, serbest etkinlikler dersinde karşılaşılan sorunlar *planlama aşamasında karşılaşılan sorunlar* ve *uygulama aşamasında karşılaşılan sorunlar* olmak üzere iki tema altında toplanmıştır. Hem planlama hem de uygulama aşamasında ön plana çıkan sorunların “Fiziksel mekân yetersizliği” ($f_p: 9, f_u: 8$) ve “Materyal yetersizliği” ($f_p: 7, f_u: 9$) olduğu görülmektedir. Serbest etkinlikler dersinde karşılaşılan sorunlara kaynaklık eden öğretmen görüşlerinden örneklere aşağıda yer almaktadır.

Ö6-K-1S-EF “Materyal eksikliğinden dolayı planlama yaparken sorunlarla karşılaşıyoruz.”

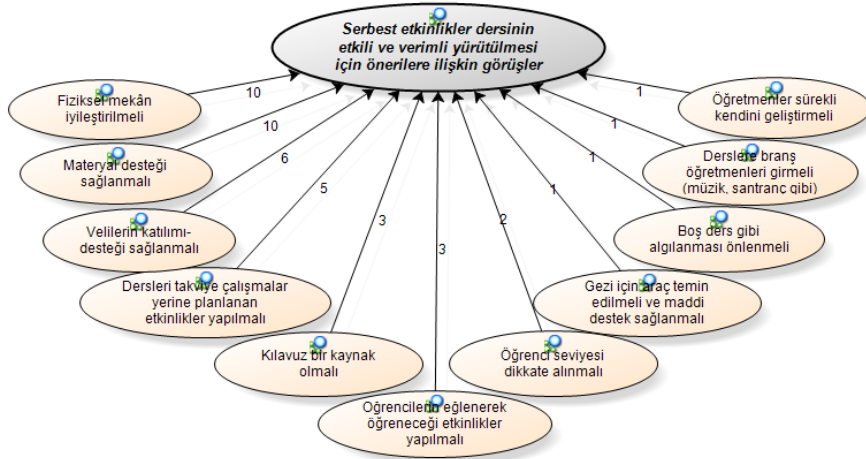
Ö12-E-1S-EF “Planlamada seçici olmak gerekiyor, her etkinlik sınıf ortamında yapılamayabiliyor.”

Ö16-K-3S-EF “Fiziksel mekân darlığından ya da etkinliklerde materyal eksikliğinden uygulama aşamasında bazen sorun olabiliyor.”

Görüşler incelendiğinde, planlama ve uygulama aşamalarında özellikle fiziksel mekân ve materyal yetersizliği sorunlarının öğretmenler tarafından en önemli sorunlar olarak dile getirildiği görülmektedir. Öğretmenlerin belirttiği bu sorunların giderilmesinin eğitim-öğretim faaliyetlerinin niteliğini artıracığı söylenebilir.

2.7. Serbest Etkinlikler Dersine Yönelik Önerilere İlişkin Bulgular

Öğretmenlere serbest etkinlikler dersinin etkili ve verimli yürütülmesine yönelik önerilerinin neler olduğu sorusu yöneltmiş ve elde edilen bulgulara Şekil 7’de yer verilmiştir.

Şekil 7: Serbest Etkinlikler Dersine Yönelik Önerilere İlişkin Görüşler

Şekil 7’de görüldüğü gibi; serbest etkinlikler dersine ilişkin çözüm önerilerinden en çok frekansa sahip olan “Fiziksel mekân iyileştirilmeli” (f: 10), “Materyal desteği sağlanmalı.” (f: 10), “Velilerin katılımı-desteği sağlanmalı” (f: 6), “Dersleri takviye çalışmalar yerine planlanan etkinlikler yapılmalı.” (f: 5), “Kılavuz bir kaynak olmalı.” (f: 3), “Öğrencilerin eğlenerek öğreneceği etkinlikler yapılmalı.” (f: 3) önerileri öğretmen tarafından ifade edilmiştir. Bu konuya ilişkin belirtilen öğretmen görüşlerinden örneklerle aşağıda yer verilmiştir.

Ö17-E-1S-D “Okulun imkânları artırılması, fiziksel olarak materyallerin olması, sınıf ortamının uygun olması, atölye, oyun odaları gibi sınıfların olması, serbest etkinlik sınıflarının düzenlenmesi sağlanmalıdır. Serbest etkinlik saatlerinin de bir ders olarak görülmesi gerekir, boş dersmiş gibi algılanmaması önlenmeli.”

Ö11-E-2S-EF “Takviye etüt çalışması yapmak yerine planlanan etkinlikler yapılması sağlanmalı.”

Ö7-E-1S-EF “Öğrenci velilerinin serbest etkinliklerde rol alması ve bu etkinlikleri desteklemesi sağlanmalı.”

Ö10-K-1S-EF “Öğretmen kılavuz kitabı hazırlanmalı.”

Ö29-K-3S-EF “Etkili ve verimli olması için öğrencilerin zevk alacağız öğrencilerinin eğlenerek öğreneceği etkinlikler yapılabilir.”

Görüldüğü gibi; öğretmenlerin özellikle serbest etkinlikler dersinde karşılaştıkları sorunlar arasında en çok fiziksel mekân ve materyal yetersizliği sorunlarını dile getirmiş olmaları, buna paralel olarak öğretmenler tarafından öncelikle fiziksel mekân iyileştirilmeli ve materyal desteği sağlanmalı önerilerinin getirilmesini sağlamıştır.

3. SONUÇ VE TARTIŞMA

Sivas ili merkez ilkokullarında 1, 2 ve 3. sınıflarda görev yapan öğretmenlerin serbest etkinlikler dersine ilişkin görüşlerinin belirlendiği bu nitel araştırma, 30 sınıf öğretmenin katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada, öncelikle serbest etkinlikler dersinin gerekliliğine ilişkin öğretmenlerin görüşleri sorulmuş ve öğretmenlerin çoğunluğu serbest etkinlikler dersinin öğrencilerin eğlenerek öğrenmelerini, ilgi ve yeteneklerine göre farklı etkinlikler yapmalarını, kendilerini ifade etmelerini, eksiklerini tamamlamalarını, sosyalleşmelerini, kendilerini rahat hissetmesini, dinlenmelerini, kendi ilgi ve yeteneklerinin farkına varmalarını, kelime dağarcıklarının gelişmesini, kişiliklerinin, duyuşsal alanlarının, yaratıcılıklarının ve özgüvenlerinin gelişmesini sağladığı için

gerekliliğini belirttiği sonucuna ulaşılmıştır. Serbest etkinlikler dersinin gerekli olmadığını belirten öğretmenlerin ise imkânların yetersizliğinden verimli olmadığını, boş ders ya da sadece eğlenilen bir ders olarak algılandığını ve derslerin saati yeterli olduğu için serbest etkinlikler dersine gerek olmadığını neden olarak gösterdikleri tespit edilmiştir. Bektaş ve Dinçer (2011) tarafından yapılan araştırmada, araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamının serbest etkinlik dersini gerekli gördüğü sonucuna ulaşılmıştır. Roberts'ın (2006) serbest zaman etkinliklerinin bireyin kendisini geliştirmesine, yaşadıkları üzerine düşünmesine, özgüveninin artmasına, psikolojik ve sosyal olarak rahatlamasına, kendilerini daha mutlu hissetmesine olanak sağladığını ifade etmesi serbest zaman etkinliklerinin gerekliliği ortaya koymaktadır. Gömleksiz ve Özdaş (2013) tarafından yürütülen araştırmada; öğrencilerin sosyalleşmesini, kendilerini rahat ifade etmesini, kendilerini tanımalarını, yeteneklerini keşfetmesini, güven duygularının geliştirmesi sağladığı için; Aydın, Bakırcı ve Ürey (2012) tarafından yapılan araştırmada ise diğer derslerde yorulan öğrencilerin dinlenmesini, sosyalleşmesini, özgüveninin artmasını, öğrencilerin genel anlamda okula ve derslere karşı motivasyonlarının artmasını, yaratıcılıklarının geliştirmesini sağladığı için öğretmenlerin serbest etkinlikler dersini gerekli gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuçlar araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir. Benzer şekilde Gün (2013) tarafından yapılan araştırmada da, öğretmenlerin % 67'si serbest etkinlik uygulamalarının öğrencilerin sosyal gelişimini desteklediğine, % 61'i motivasyonunu arttırdığına, % 60'ı özgüvenlerini geliştirdiğine, % 60'ı yaratıcılıklarını geliştirdiğine, % 59'u öğrencilerin yeteneklerinin keşfedilmesini sağladığına inandıklarını belirtmişlerdir. Taşdemir ve Sargın (2015) çalışmasında da, öğretmenler serbest etkinlikler dersinin öğrencilerin gelişimlerine katkı sağladığı görüşünde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Gültekin, Atalay ve Ay (2014) ise araştırmasında, öğretmenlerin serbest etkinlikler dersini diğer derslere takviye olarak gördüklerinin yanı sıra, sosyal yönlerinin, yaratıcılıklarının, özgüvenlerinin, hayal güçlerinin geliştirildiği, bireysel özelliklerinin ortaya çıkarıldığı, mutlu oldukları, sevdikleri, stresten alıkoyucu ve dinlendirici bir ders olarak görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Görüldüğü gibi mevcut araştırma ve alan yazın sonuçları, öğretmenlerin çoğunluğunun serbest etkinlikler dersinin gerekliliğine inandıklarını ortaya koymaktadır.

Öğretmenlere serbest etkinlikler dersinin amacına ulaşım ulaşılmadığı sorulduğunda; bazı öğretmenlerin eğlenerek öğrenmelerini, değişik etkinliklerle çok yönlü gelişmelerini, yaparak yaşayarak öğrenmelerini, özgüvenlerinin, hayal güçlerinin ve kendilerini ifade etme becerilerinin gelişmesini, sosyalleşmelerini sağladığını için serbest etkinlikler dersinin amacına ulaştığını belirttikleri; bazı öğretmenlerin ise özellikle diğer derslerin devamı olarak kullanılması, fiziksel mekân ve materyallerin

yetersiz olması vb. nedenlerinden dolayı serbest etkinlikler dersinin amacına ulaşmadığı belirttikleri tespit edilmiştir. Aydın, Bakırcı ve Ürey (2012) tarafından yürütülen araştırmada, serbest etkinlik çalışmalarının öğrencilerin yaparak-yaşayarak öğrenmelerini, dersler ile günlük hayat arasında daha yoğun ilişki kurabildiklerini, sosyalleşmelerini, özgüvenlerinin artmasını, yaratıcılıklarını geliştirmesi vb. sağlayarak amacına ulaştığını ifade etmesi araştırma sonucunu desteklemektedir. Benzer şekilde yapılan araştırmalarda serbest etkinlikler dersinin amacına ulaştığına ilişkin öğretmen görüşlerine rastlanmıştır (Bektaş ve Dinçer, 2011; Gültekin, Atalay ve Ay, 2014; Gömleksiz ve Özdaş, 2013; Gün, 2013; Taşdemir ve Sargın, 2015). Yurt dışında yapılan bazı araştırmalarda da serbest zaman etkinliklerinin öğrencinin bilişsel, davranışsal ve akademik gelişimini sağladığı ifade edilmektedir (Hansen, Larson ve Dworkin, 2003; Wilson vd., 2009). Yapılan inceleme sonucunda, serbest etkinlikler dersinin amacına ulaşmadığına ilişkin öğretmen görüşleri de tespit edilmiştir (Ay, Acat ve Yüksel, 2016; Gültekin, Atalay ve Ay, 2014; Gömleksiz ve Özdaş, 2013; Gün, 2013; Kazu ve Arslan, 2013). Araştırmalar genel olarak değerlendirildiğinde bu derslerde diğer derslere takviye etkinliklere yer verildiği, ders etkinliklerin etkili ve verimli kullanılmadığına ilişkin öğretmen görüşleri ön plana çıkmaktadır. Görüldüğü gibi araştırmalardan elde edilen sonuçların, mevcut araştırma sonucunu desteklediği görülmektedir. Yapılan araştırmalar; öğretmen görüşleri arasında benzerlik ve farklılıkları ortaya koymaktadır. Öğretmenlerin bir kısmı öğrencilerin eğlenerek öğretmesi, bilişsel, duyuşsal vb. özellikleri kazanmalarını sağlaması noktasında serbest etkinlikler dersinin amacına ulaştığını belirtirken, bazı öğretmenler ise diğer derslerin devamı olarak kullanılması, fiziksel mekân ve materyal yetersizliği sebepleriyle serbest etkinlikler dersinin tam olarak amacına ulaşmadığını gözler önüne sermektedir.

Öğretmenlere yönetilen bir diğer soru serbest etkinlikler dersinde tercih ettikleri etkinliklerin neler olduğudur. Öğretmen görüşleri doğrultusunda; öğretmenlerin serbest etkinlikler dersinde en çok anlama ve anlatma etkinliklerine (hikâye, masal vb.) yer verdiği ve bunu sırasıyla kitap okuma, bulmaca, eğitici oyunlar, film izleme, şarkı söyleme, resim, dramatiyat, el işi çalışmaları, diğer dersleri takviye-ödev, puzzle ve bilgi yarışmaları etkinliklerinin takip ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Dündar ve Karaca (2011) tarafından çalışmada da öğretmenlerin serbest etkinlikler dersinde serbest okuma, güzel ve düzgün yazı yazma, bilmece/bulmaca, drama, film izleme, şiir okuma/yazma, masal dinleme/anlatma, oyun oynama, resim anlatma/yapma, fıkra anlatma, şarkı söyleme etkinliklerini yatırdıkları ve bunların yanı sıra satranç, halk oyunları, dikte çalışması, belgesel izleme, gezi, spor etkinliklerine yer verdikleri belirlenmiştir. Ayrıca çalışmada bu ders saatinde matematik, fen ve teknoloji, sosyal bilgiler ve Türkçe derslerinin eksiklerinin tamamlandığı

belirtmiştir. Kazu ve Arslan (2013) tarafından birleştirilmiş sınıflarda serbest etkinlik dersinde uygulanan etkinliklere yönelik öğretmen görüşlerinde de, öğretmenlerin çoğunluğu (% 25,33'ü) diğer derslerdeki eksiklerin giderilmesi yönünde etkinlik yaptığını, daha sonra yükleme yapıma sırasına göre serbest okuma, drama, eğitsel oyunlar, bulmaca, şiir okuma-yazma, rehberlik etkinlikleri, satranç, fıkra anlatma, film izleme, şarkı söyleme, boyama, tekerleme, halk oyunları, bitki ve hayvan yetiştirme etkinlikleri yaptıklarını belirtmişlerdir. Yapılan araştırmalar, öğretmenlerin bakanlığın dersin uygulanması ile ilgili okullara gönderdiği yazı da “*Serbest Etkinlik saatinde deneme sınavları, sınavlara hazırlık ve telafi eğitimi kesinlikle yapılmayacaktır.*” (MEB, 2010) uyarısını pek dikkate almadığını ve dersleri telafi amaçlı bu derste etkinlikler yapıldığını ortaya koymaktadır. Bu araştırmaların yanı sıra Ay, Acat ve Yüksel (2016), Aydın, Bakırcı ve Ürey (2012), Bektaş ve Dinçer (2011), Gültekin, Atalay ve Ay (2014) tarafından yapılan araştırmalarda da, serbest etkinlikler dersinde kitap okuma/şiir yazma, resim, müzik, spor etkinlikleri, drama/tiyatro/ canlandırma, el sanatları, bulmaca, film izleme, zekâ oyunları, bilgi yarışmaları, satranç, derse takviye vb. etkinliklerin yapıldığına ilişkin benzer öğretmen görüşlerine rastlanmıştır. Yılmaz Gündüz (2014) tarafından yapılan yüksek lisans tezinde, serbest etkinlik uygulamasında en çok kullanılan etkinliğin kitap okuma, ardından güzel konuşma ve yazma etkinlikleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçta mevcut araştırma sonucu desteklemektedir. Özellikle ilkökul 1. sınıfta olmak üzere 2 ve 3. sınıflarda da okuma ve yazmanın önemli olduğu ve bu süreçte başarının yakalanması için öğretmenlerin anlama-anlatma, kitap okuma vb. etkinliklerini sıklıkla kullanmaya yönelmiş olabileceği söylenebilir.

Serbest etkinlik dersi için gereken fiziksel mekâna ilişkin öğretmen görüşleri incelendiğinde, öğretmenlerin hem mevcut fiziksel mekâna hem de fiziksel mekâna ilişkin beklentilerine ilişkin bilgi verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin bir kısmının mevcut fiziksel ortama ilişkin çoğunlukla sınıf ortamında, bazen de bahçede etkinlik yapıldığını belirtmesinin yanı sıra bazı öğretmenlerin okulun fiziksel imkânlarının yeterli olduğu belirtmesi önemli bir sonuçtur. Öğretmenlerin fiziksel mekâna ilişkin beklentileri arasında ise farklı fiziksel mekânlar, daha geniş sınıflar, serbestçe oynanan zekâ, bulmaca, yapboz vs. laboratuvarları, spor alanları ve halısı olan bir oyun-drama odası olmasını istemeleri dikkat çeken sonuçlardandır. Araştırma sonuçlarını destekler nitelikte Dünder ve Karaca (2011) çalışmasında, öğretmenler bu ders için etkinliklere dayalı olarak fiziki koşullarının yeniden düzenlenmeye ihtiyacı olduğunu ve bazı etkinliklerin drama salonları ya da çok amaçlı salonlarda yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Öğretmenlere serbest etkinlikler dersi için gereken materyallere ilişkin görüşleri sorulduğunda ise öğretmenlerin hem mevcut materyallere hem de

materyallere ilişkin beklentilerine ilişkin sonuçlara ulaşılmıştır. Mevcut materyallere ilişkin görüşlerini ortaya koyan bazı öğretmenlerin yeteri kadar materyal bulamadıklarını, öğretmenlerin ve velilerin imkânları ile sınırlı olmasını belirtmeleri önemli bir sonuçtur. Bunun yanı sıra materyal bulmada sıkıntı yaşamadığını belirten öğretmenlerin de olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin materyallere ilişkin beklentileri arasında ise sınıflarda öğrenci seviyesine uygun materyaller, zekâ oyunları olmasını istedikleri, bakanlık ve idareden bu anlamda destek bekledikleri ulaşılan bir diğer sonuçtur. Materyal bulamama sorunu birçok araştırmada (Ay, Acat ve Yüksel, 2016; Aydın, Bakırcı ve Ürey, 2012; Bektaş ve Dinçer, 2011; Bozak, Apaydın ve Demirtaş, 2012; Gömleksiz ve Özdaş, 2013; Gültekin, Atalay ve Ay, 2014; Gün, 2013; Kuzu ve Arslan, 2013) öğretmenler tarafından dile getirilmiştir. Ayrıca Aydın, Bakırcı ve Ürey (2012) tarafından yapılan çalışmada bu dersin yürütülmesinde, en büyük sorumluluğun öğretmene ait olduğu, öğretmenin okul ve çevre şartlarına uygun etkinlikler tasarlaması, etkinlikleri tasarlarken ailelerin ekonomik yapılarını ve öğrencilerin bireysel farklılıkları dikkate alması gerektiği ifade edilmiştir. Bu durumun, serbest etkinlikler dersinin materyal boyutunda öğretmenin ve velinin imkânlarıyla sınır olmasına kaynaklık etmekte olduğu söylenebilir. Mevcut araştırmada, öğretmenlerin materyal konusunda bakanlık ve idareden destek bekledikleri ifade etmesini destekler nitelikte Aydın, Bakırcı ve Ürey (2012) çalışmasında yöneticiye yüklenen sorumluluklar arasında, öğretim materyal desteği sağlaması ve farklı kurum ve kuruluşla iletişime geçmesi gibi sorumlulukları olduğunu ifade edilmiştir.

Serbest etkinlikler dersinde karşılaşılan sorunların neler olduğuna ilişkin öğretmen görüşlerinden elde edilen sonuçlar, hem planlama hem de uygulama aşamalarında sorunları ortaya koymuştur. Her iki aşamada da fiziksel mekân ve materyal yetersizliğinin ön plana çıkan sorunlar olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca veli katılımının olmaması, sınıfların kalabalık olması, basit uygulamalarla sınırlı olması vb. de ifade edilen sorunlar arasındadır. Gün (2013) çalışmasında, öğretmenlerin okullardaki materyal ve kaynak eksikliği, öğrencilerin bireysel farklılıklarının sürecin planlamasını güçleştirilmesi, mevcut bir öğretim programının eksikliği ve buna bağlı olarak öğretmenlerin uygulamalarla ilgili yeterli bilgisinin olmaması, okullarda planlanan etkinliklerin yapılabilmesi için gerekli olan fiziki koşulların bulunmaması, sınıf mevcutlarının kalabalık olmasından dolayı uygulamaların istenilen verimlilikte yürütülemediğini ifade etmesi araştırma sonucunu birebir desteklemektedir. Yapılan literatür incelemesi sonucunda; mevcut araştırmayla benzer şekilde öğretmenlerin materyal eksikliği fiziki şartların yetersizliği, yoğun müfredatın olması, öğretim programı, ders kitabı ve kılavuz kitabın olmaması vb. sorunlarını belirttiği görülmektedir (Ay, Acat ve Yüksel, 2016; Aydın, Bakırcı ve Ürey, 2012; Bektaş ve Dinçer, 2011; Bozak, Apaydın ve Demirtaş, 2012; Gömleksiz ve Özdaş, 2013;

Gültekin, Atalay ve Ay, 2014; Gün, 2013). Kuzu ve Arslan (2013) tarafından birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerle yürütülen araştırmada da, öğretmenlerin öğretmen kılavuz kitabının olmaması, araç gereç yetersizliği, öğretim programının olmaması, fiziki alan yetersizliği, öğrencilere etkinliklerin basit veya zor gelmesi gibi sorunların ifade edilmesi sonuçların paralellik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Özellikle materyal eksikliği ve fiziksel mekân yetersizliği sorunlarının yanı sıra Ay, Acat ve Yüksel (2016)'in çalışmasında velilerin katılımı ve bütçe sorunlarının, Bektaş ve Dinçer (2011)'in çalışmasında da sınıfların kalabalık olması ve velilerin destek vermemesi sorunlarının dile getirmesi mevcut araştırma sonuçlarını desteklemektedir.

Son olarak öğretmenlere serbest etkinlikler dersinin etkili ve verimli yürütülmesine yönelik önerilerinin neler olduğu sorulmuştur. Öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde; fiziksel mekânın iyileştirilmesini, materyal desteğinin sağlanmasını, velilerin katılımı-desteğinin sağlanmasını, dersleri takviye çalışmaların yerine planlanan etkinliklerin yapılmasını, kılavuz bir kaynak olmasını, öğrencilerin eğlenerek öğreneceği etkinlikler yapılmasını, öğrenci seviyesi dikkate alınmasını, derslere branş öğretmenlerinin girmesini, bu dersin boş ders gibi algılanmasının önlenmesi, öğretmenlerin kendini sürekli geliştirmesini, gezi için araç temin edilmesini ve maddi destek sağlanmasını önerdikleri tespit edilmiştir. Yapılan literatür incelemesi sonucunda; bir çok araştırma da benzer önerilerin öğretmenler tarafında ifade edildiği görülmektedir. Özellikle fiziksel mekânın iyileştirilmesi, materyal desteğinin sağlanması, öğretim programı ve öğretmenler için kılavuz kitap hazırlanması (Ay, Acat ve Yüksel, 2016; Aydın, Bakırcı ve Ürey, 2012; Bektaş ve Dinçer, 2011; Bozak, Apaydın ve Demirtaş, 2012; Dündar ve Karaca, 2011; Gömleksiz ve Özdaş, 2013; Gültekin, Atalay ve Ay, 2014; Gün, 2013; Kuzu ve Arslan, 2013; Sevim Yılmaz, 2015; Yılmaz Gündüz, 2014), öğretmenlere hizmet içi eğitimler verilmesi (Aydın, Bakırcı ve Ürey, 2012; Dündar ve Karaca, 2011; Gültekin, Atalay ve Ay, 2014; Gün, 2013; Kuzu ve Arslan, 2013; Yılmaz Gündüz, 2014), eğlenceli etkinliklerin düzenlenmesi (Ay, Acat ve Yüksel, 2016; Gömleksiz ve Özdaş, 2013; Gün, 2013; Gültekin, Atalay ve Ay, 2014; Kuzu ve Arslan, 2013), öğrenci seviyesinin dikkate alınması (Aydın, Bakırcı ve Ürey, 2012; Gömleksiz ve Özdaş, 2013), derslerin eksik kalan kısımları tamamlanmaması, sürekli aynı etkinliklerin yapılmaması (Bektaş ve Dinçer, 2011; Sevim Yılmaz, 2015), sınıfların kalabalık olmaması (Sevim Yılmaz, 2015; Yılmaz Gündüz, 2014), veli desteğinin sağlanması, (Ay, Acat ve Yüksel, 2016; Aydın, Bakırcı ve Ürey, 2012; Bektaş ve Dinçer, 2011), bu derse alanında uzman branş öğretmenlerinin girmesi (Bektaş ve Dinçer, 2011; Dündar ve Karaca, 2011; Gültekin, Atalay ve Ay, 2014; Gün, 2013; Sevim Yılmaz, 2015; Yılmaz Gündüz, 2014) öğretmenlerin dile getirdiği önerilerdir. Görüldüğü gibi, öğretmenlerin serbest etkinlikler dersinde karşılaştıkları sorunlar arasında en

çok fiziksel mekân ve materyal yetersizliği sorunlarını dile getirmiş olmaları, bu durumun paralelinde öğretmenlerin önerileri arasında da ilk sıralarda fiziksel mekânın iyileştirilmesi ve materyal desteği sağlanması önerilerinin yer almasına neden olmuştur.

4. ÖNERİLER

Araştırma sonuçları doğrultusunda aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

- Etkinliklerin etkili yürütülebilmesi için okul içinde farklı fiziksel mekânlar (geniş rahat hareket edilebilen sınıflar, drama odası, spor etkinliklerine yönelik alanlar, atölye vb.) oluşturulabileceği gibi okul dışında da özel alanlar oluşturulabilir.
- Milli Eğitim Bakanlığı serbest etkinlikler dersinde materyal sıkıntısını gidermek için bu derse yönelik bütçe ayırabilir.
- Serbest etkinlik derslerinde öğretmenler diğer derslere takviye, test çözme, eksik konuları tamamlama gibi serbest etkinlikler dersinin amacı dışında etkinliklere yer vermemelidirler. Hem Milli Eğitim Bakanlığı hem de okul idaresi bu konunun takibini yapabilir.
- Serbest etkinlik dersi için öğretmenin yararlanabileceği bilgilendirmenin yanı sıra örnek etkinliklerinde yer aldığı kılavuz kitap hazırlanabilir. Bu kılavuz hazırlanırken Talim Terbiye Kurulu tarafından oluşturulacak bir komisyon öğrenci seviyesine yönelik ve programla ilişkilendirilmiş örnek etkinlikler planlayabilir.
- Serbest etkinlik dersinin etkili ve verimli yürütülebilmesi için hizmet içi eğitim programları düzenlenebilir.
- Yaratıcı, eleştirel, yansıtıcı düşünme vb. üst düzey becerilerini geliştirmeye yönelik öğrencinin ilgisini çekecek, eğlenerek öğrenmesini sağlayacak, öğrencinin aktif rol aldığı etkinlikler hazırlanarak serbest etkinlik dersinin içeriği zenginleştirilebilir.
- Özellikle idarenin desteği ile farklı kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılarak daha nitelikli etkinlikler düzenlenebilir. Yine idarenin desteği ile okulda öğretmenler arası işbirliği yapılması önerilebilir.
- Veli katılımı etkinlikler artırılabilir ve velilere bu etkinliklerin önemine ilişkin bilgilendirme toplantıları düzenlenebilir.
- Serbest Etkinlikler dersinin etkililiği için sınıf mevcutları azaltılabilir. Böylece bireysel ya da grupla yapılan etkinlikler daha verimli hale dönüştürülebilir.
- Serbest etkinlikler dersinin yürütülmesine yönelik farklı bölgelerde, daha geniş örneklem grupları üzerinde araştırmalar yapılabilir.

Araştırmalarda hem nitel hem de nitel verilerin bir arada kullanıldığı karma modeller kullanılarak çok boyutlu değerlendirme yapılabilir. Ayrıca serbest etkinlikler dersinin etkili ve verimli yürütülmesine yönelik deneysel çalışmalara yer verilmesinin de alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Ay, Y., Acat, M. B. ve Yüksel, İ. (2016). İlkokul Programında Yer Alan Serbest Etkinlik Uygulamalarının İyileştirilmesi: Öğretmen, Yönetici ve Uzman Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11 (3), 371-388.
- Aydın, A., Bakırcı, H. ve Ürey, M. (2012). Serbest Etkinlik Çalışmaları Dersine Yönelik Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 193, 214-230.
- Bektaş, M. ve Dinçer, Ş. (2011). *Serbest Etkinlik Dersine İlişkin İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri*. 10. Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu (5-8 Mayıs 2011), Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Bjarnadottir, R. (2004). Modern Adolescents' Leisure Activities: A New Field for Education? *Nordic Journal of Youth Research*, 12 (4), 299- 315.
- Bozak, A., Apaydın Ç. ve Demirtaş, H. (2012). Serbest Etkinlik Dersinin Etkililiğinin Denetmen, Yönetici ve Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 11(2), 520-529.
- Creswell, J. W. (2014). *Research Design. Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches* (4th edition). London: SAGE Publications.
- Dündar, H. ve Karaca, E. T. (2011). İlköğretim Okullarında Serbest Etkinlikler Dersinin Değerlendirilmesi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13 (2), 105-121.
- Gömlüksiz, M. N. ve Özdaş, F. (2013). Serbest Etkinlikler Dersinin Etkililiğine İlişkin Öğretmen Görüşleri: Nitel Bir Çalışma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23 (1), 105-118.
- Gültekin, M. Atalay, N. ve Ay, Y. (2014) İlköğretimde Serbest Etkinliklere Yönelik Sınıf Öğretmeni ve Öğrenci Görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 22 (2), 419-437.
- Gün, E. S. (2013). Serbest Etkinlik Uygulamalarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Middle Eastern & African Journal of Educational Research*, 3, 21-32.
- Hansen, D. M., Larson, R. W., & Dworkin, J. B. (2003). What Adolescents Learn in Organized Youth Activities: A Survey of Self-Reported Developmental Experiences. *Journal of Research on Adolescence*, 13, 25-55.
- Kazu, H. ve Arslan, S. (2013). Serbest Etkinlik Dersinin Birleştirilmiş Sınıflarda Görev Yapan Öğretmenlerin Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi (Elâzığ İli Örneği). *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34 (2), 133-145.
- Köse, E. (2007). İlköğretim Öğrencilerinin Ders Dışı Etkinlikleri Tercih Etme Nedenleri. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, 6-9 Temmuz 2004 İnönü

- Üniversitesi, Malatya. 15 Haziran 2016, <https://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/75.pdf>.
- Lichtman, M. (2006). *Qualitative Research in Education: A User's Guide*. California: Sage Publications Inc.
- Martin, B., & Mason, S. (1987). Making the Most of Your Life: The Goal of Education For Leisure. *European Journal of Education*, 22 (3/4), 255-263.
- MEB (2010). Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu 20.07.2010 tarihli ve 75 sayılı kararı. Konu: Serbest etkinlikler.
- MEB (2012). Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu 25.06.2012 tarihli ve 69 sayılı kararı. Konu: İlköğretim kurumları (ilkokul ve ortaokul) haftalık ders çizelgesinin ortaokul kısmında değişiklik yapılması.
- Mota, J., & Esculcas, C. (2002). Leisure-time Physical Activity Behavior: Structured and Unstructured Choices According to Sex, Age, and Level of Physical Activity. *International Journal of Behavioral Medicine*, 9 (2), 111-121.
- Öztürk, Ş. (2009). Okulda Eğitimle Bütünleştirilmiş Mekân Dışı Eğitim. *Milli Eğitim Dergisi*, 181, 131-145.
- Roberts, K. (2006). *Leisure in Contemporary Society* (2th edition). Cambridge: CABI Publishing.
- Ruskin, H. (1987). A Conceptual Approach to Education for Leisure. *European Journal of Education*, 22 (3/4), 281-290.
- Sellick, J. (2002). Leisure Education: Models and Curriculum. 20 Haziran 2016, http://www.cprs.org/membersonly/LeisureEducation_Models.doc.
- Sevim Yılmaz, L. (2015). *İlkokulda Uygulanan Serbest Etkinlik Dersinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Taşdemir, M. ve Sargın, M. (2015). Serbest Etkinlikler Dersinde Sınıf Öğretmenlerin Kendilerini Yeterli Görme Düzeyleri. *Turkish Studies-International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10 (3), 933-954.
- Torkildsen, G. (2005) *Leisure and Recreation Management* (5th Edition). London and New York: Routledge
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz Gündüz, D. (2014). *İlkokul Serbest Etkinlikler Uygulamasına İlişkin Bir Durum Çalışması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Wilson, D. M., Gottfredson, D. C., Cross, A. B., Rorie, M., & Connell, N. (2009). Youth Development in Afterschool Leisure Activities. *The Journal of Early Adolescence*, 30 (5), 668-690.